
Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2023:1

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Sammanfattning

I det här betänkandet behandlas ärenden som rör Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II, genom kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4, sjätte avsnittet och kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 med bilagor.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att med de ändringar som utskottet föreslår anta förslaget till ny kyrkohandbok del II. Tidpunkt för ikraftträdande föreslås ändras till pingstdagen 2024. Läronämnden och kyrkorättsnämnden har yttrat sig över skrivelserna. Det har också ekumenikutskottet gjort.

Till betänkandet finns två reservationer och en särskild mening.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Skrivelsernas förslag	3
Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4 Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 6, Övriga ändringar och rättelser	5
Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II.....	6
Yttranden från läronämnden	6
Yttranden från kyrkorättsnämnden	6
Yttrande från andra utskott	6
Bakgrund	6
Tidigare behandling i kyrkomötet	8
Kyrkoordningen om kyrkans böcker och användningen av psalmboken.....	8
Utskottets överväganden	9
Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4.....	9
Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5.....	9
Bilaga 1 Läronämndens yttrande 2023:1y	12
Bilaga 2 Kyrkorättsnämndens yttrande 2023:6y	17
Bilaga 3 Kyrkorättsnämndens yttrande 2023:7y	19
Bilaga 4 Ekumenikutskottets yttrande 2023:3y	20
Tillkommande bilaga efter kyrkomötets första sammanträde:	
Bilaga 5 Läronämndens yttrande 2023:14y	22

1. Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II i enlighet med kyrkostyrelsens förslag med nedan angivna ändringar och tillägg.
2. Kyrkomötet beslutar att tidpunkten för ikraftträdande fastställs till pingstdagen 2024.
3. Kyrkomötet beslutar *beträffande inledning* att formuleringen ”hela Guds folk” ska ändras till ”hela kristenheten” samt att ”under dess auktoritet” i sista meningen stryks.
4. Kyrkomötet beslutar *beträffande övergripande anvisningar* att orden ”egen” och ”separat” ersätts med ”särskild”, att sista stycket ska lyda: ”Delaktighet, tillgänglighet och mångfald ska präglade dessa gudstjänster. Det är av vikt att barns och ungas röster hörs och att lokala traditioner och praxis är vägledande. Denna mångfald av röster kan också gestaltas i gudstjänsten genom att det karitativa diakonatet ges liturgiska uppgifter, till exempel genom att en diakon kan leda förbön och sändning.”
5. Kyrkomötet beslutar *beträffande teckenförklaringar* att först i förklaringen av förkortningen BE lägga till ”Biskop”, att förklaringen av förkortningen L ska ändras från ”Annan gudstjänstledare” till ”Ledare i gudstjänsten”.
6. Kyrkomötet beslutar *beträffande vigningshandlingar, allmänna anvisningar* att stryka sista meningen ”Det befriar inte andra i kyrkan från ansvar utan levandegör kyrkans gemensamma sändning på Guds kallelse”.
7. Kyrkomötet beslutar *beträffande biskopsvigning, anvisningar* att stryka sista stycket ”När ärkebiskop tas emot ska följande ordning användas. Vigningsakten utgår men momentet Kungörelsen används, som förklarar hur valet har gått till.”
8. Kyrkomötet beslutar *beträffande biskopsvigningsmessa, kungörelse* att momentet som gäller ärkebiskop flyttas till mottagande av biskop, efter första stycket i mottagandet.

När ärkebiskop tas emot läses följande:

B Genom val har NN utnämnts till ärkebiskop. Kyrkostyrelsen har bekräftat valet och idag tas NN emot som ärkebiskop för tjänst i Uppsala stift, i Svenska kyrkan och i Kristi världsvida kyrka.

Representant för kyrkostyrelsen läser upp kyrkostyrelsens dokument. Electa/us går fram till altarringen.

9. Kyrkomötet beslutar *beträffande biskopsvigningsmessa, förbön* att placeringen av momentet Kyrkans förbön är fakultativ, i enlighet med läro-nämndens förslag och att konsekvensändringar ska göras i präst- och diakonvigningsmessa, prästvigningsmessa samt i diakonvigningsmessa.

10. Kyrkomötet beslutar *beträffande biskopsvigningsmessa, vigningsbön och handpåläggning* att formuleringen ”I Kristus är vi ditt folk” ska ändras till ”I Kristus tillhör vi ditt folk”, att konsekvensändringar ska göras i präst- och diakonvigningsmässans vigningsbön, prästvigningsmässans vigningsbön samt i diakonvigningsmässans vigningsbön.
11. Kyrkomötet beslutar *beträffande präst- och diakonvigningsmessa, löftena* att formuleringen ”frigöra människors kraft för omsorgen om sin nästa” ska ändras till ”frigöra människans kraft för omsorgen om sin nästa”, att konsekvensändring ska göras i diakonvigningsmessa, löftena.
12. Kyrkomötet beslutar *beträffande sändningsmessa/gudstjänst, inledningsord* att det i bönen ska ändras från ”att berätta om den kärlek den korsfäste och uppståndne Kristus ger oss” till ”att vittna om den kärlek den korsfäste och uppståndne Kristus ger oss”.
13. Kyrkomötet beslutar *beträffande mottagande av biskop, anvisningar* att sist i anvisningarna lägga till stycket ”Denna ordning ska även användas när ärkebiskop tas emot”.
14. Kyrkomötet beslutar *beträffande mottagande av kyrkoherde, biskopens inledning* att formuleringen ”Jesus Kristus befriar, upprättar och kallar oss att tjäna dig. Vi tackar dig” ska ändras till ”Jesus Kristus befriar, upprättar och kallar oss att tjäna dig, vi tackar dig”.
15. Kyrkomötet beslutar *beträffande mottagande av kyrkoherde, mottagandet* att formuleringen ”Här i NN (och NN) församling/ar/pastorat ska du, NN, vara kyrkoherde. Verka för församlingens liv” ska ändras till ”Här i NN (och NN) församling/ar/pastorat ska du, NN, vara kyrkoherde, verka för församlingens liv”.
16. Kyrkomötet beslutar *beträffande mottagande av kyrkoherde, förbön och välsignelse* att formuleringen ”Gud som är trofast har kallat dig, och ska vara med dig och genom sin heliga Ande leda dig” ska ändras till ”Gud som är trofast har kallat dig, ska vara med dig och genom sin heliga Ande leda dig”.
17. Kyrkomötet beslutar *beträffande mottagande av medarbetare, anvisningar* att den sista meningen ”I mottagningsgudstjänsten inbjuds relevanta representanter från stift och församling, såsom förtroendevalda, medarbetare och anställda” ska strykas.
18. Kyrkomötet beslutar *beträffande mottagande av medarbetare, mottagandet* att anvisningstexten ”Representanter från församlingen välkomnar den nya medarbetaren” ska ändras till ”Representanter från församlingen kan välkomna den nya medarbetaren”.
19. Kyrkomötet beslutar *beträffande kyrkoinvigning, kyrkorummet* att formuleringen i bönen ”fira dop och nattvard” ska ändras till ”samlas till dop och nattvard”.
20. Kyrkomötet beslutar *beträffande kyrkoinvigning, dopfunten* att formuleringen i bönen ”du som i Kristus har förenat oss med dig, med varandra och med hela din skapelse. Tack för att du i dopet ...” ska ändras till ”du som i Kristus har förenat oss med dig, med varandra och med hela din skapelse, tack för att du i dopet...”.

21. Kyrkomötet beslutar *beträffande invigning av begravningsplats, bön* att formuleringen ”Gud, du som omsluter hela skapelsen med kärlek,” ska ändras till ”Gud, du omsluter hela skapelsen med kärlek.”, att formuleringen ”låt denna begravningsplats påminna oss om historien och framtiden” ska ändras till ”ge oss frid att på denna begravningsplats bli stilla inför den tid som flytt och den som kommer”.
22. Kyrkomötet beslutar *beträffande bibeltexter vid invigningshandlingar* att alla rubriker som gäller föremål ändras till att stå i obestämd form.
23. Kyrkomötet beslutar med anledning av läronämndens yttrande att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag till ändringar i kyrkoordningen som innebär att formuleringen i inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning, ”hela Guds folk” ersätts med ”hela kristenheten”.
24. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till beslut om upphävande av kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet.
25. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning.

Skrivelsernas förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4 Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 6, Övriga ändringar och rättelser

Kyrkomötet beslutar att

1. anta kyrkostyrelsens förslag till beslut om upphävande av kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet,
2. anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning.

Förslag till kyrkomötets beslut om upphävande av kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet

Kyrkomötet beslutar att kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet ska upphöra att gälla vid utgången av 2023.

Förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning

Kyrkomötet beslutar att kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1972 års bibelkommissions översättning av Bibeln får användas vid läsningar av texter som finns intagna i den Svenska evangelieboken samt i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I och *Den svenska kyrkohandboken II* samt vid andra textläsningar i den allmänna gudstjänsten och vid kyrkliga handlingar.

Föreslagen lydelse

1972 års bibelkommissions översättning av Bibeln får användas vid läsningar av texter som finns intagna i den Svenska evangelieboken samt i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan *del I* och *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* samt vid andra textläsningar i den allmänna gudstjänsten och vid kyrkliga handlingar.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2024.

Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Kyrkomötet beslutar att anta i bilaga till denna skrivelse framlagt förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II att användas i gudstjänster från och med 1 januari 2024.

Yttranden från läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 i Ln 2023:1y, *bilaga 1* och över gudstjänstutskottets betänkande 2023:1 i Ln 2023:14y, *bilaga 5*.

Yttranden från kyrkorättsnämnden

Kyrkorättsnämnden har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4, avsnitt 6, i Kn 2023:6y, *bilaga 2* och kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 i Kn 2023:7y, *bilaga 3*.

Yttrande från andra utskott

Ekumenikutskottet har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5, *bilaga 4*.

Bakgrund

I kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4, i det sjätte avsnittet, behandlas övriga ändringar och rättelser. I denna del föreslås att kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet, ska upphöra att gälla. Vidare föreslås – under förutsättning att kyrkomötet fattar beslut om Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II – korrektur- och konsekvensändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning.

I kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 föreslår kyrkostyrelsen kyrkomötet att anta i bilaga till denna skrivelse framlagt förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II (kyrkohandboken del II) att användas i gudstjänster från och med 1 januari 2024. I enlighet med regleringen i kyrkoordningen beslutar kyrkomötet om Svenska kyrkans gudstjänstböcker. I gudstjänstböckerna uttrycks vad kyrkan tror, bekänner och lär. Gudstjänsten återspeglar såväl kyrkans tradition som förnyade former för gemensam tillbedjan. En revision av Den svenska kyrkohandboken II föreligger och läggs här fram för kyrkomötet för beslut som Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II. Från och med det datum som Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II enligt kyrkomötets

beslut ska tas i bruk ersätter Den svenska kyrkohandboken del II, detta i enlighet med övergångsbestämmelsen till kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkoordningen (SvKB 2017:14). Skrivelsen inleds med en beskrivning av ärendet och dess beredning och åtföljs av en processbeskrivning utifrån uppdraget samt de teologiska överväganden som gjorts. Förslaget till kyrkohandboken del II beskrivs och kommenteras. Skrivelsen avslutas med en barnkonsekvensanalys.

Kyrkohandboken del II innehåller gudstjänstordningar för vignings-, sändnings-, mottagnings- och invigningshandlingar. Det är gudstjänster som firas mer sällan, ofta med biskopen som huvudsaklig tjänstgörande präst, i andra fall domprost eller kontraktsprost och mer sällan även kyrkoherde. Dessa gudstjänster har ofta karaktären av att vara särskilt festliga, såsom invigning av kyrka eller diakon- och prästvigning. Gudstjänstordningarna rymmer på ett mer uttalat sätt än de ordningar som återfinns i kyrkohandboken del I, Svenska kyrkans kyrkosyn och ämbetssyn. Av den anledningen är det än viktigare att gudstjänstordningarna står i kontinuitet både med den historiska kyrkan och den världsvida kyrkan. Det i sin tur innebär att förståelsen kring den kallelse varje enskild kristen får i dopet och relationen mellan det allmänna och det särskilda prästadömet i handboken del II får konkreta uttryck. Ordningarna i handboken del II är dels ett resultat av, dels en utgångspunkt i Svenska kyrkans ekumeniska överenskommelser. Som exempel kan nämnas rapporten *Biskopsämbetet* från 1988 som genomarbetades av representanter från Svenska kyrkan och Stockholms katolska stift samtidigt som arbetet med handboken del II från 1987 var i sitt slutskede.

Olika kristna samfund i världen spelar även roll för ordningarna i handboken del II genom att dessa gudstjänster, åtminstone till viss del, ska präglas av igenkänning genom både tid och rum. Som exempel kan nämnas läsningen av Psaltaren 118 i kyrkoinvigningsgudstjänsten. Under granskningsprocessen av föreliggande förslag framkom att denna text kunde uppfattas som särskilt patriarkal och därmed inte svara mot direktivet om inkluderande språkbruk. Den finns dock fortfarande med i förslaget eftersom den texten läses i flera olika samfund runt om i världen och även har förekommit i gudstjänstordning för kyrkoinvigning i flera tidigare handböcker för Svenska kyrkan genom historien.

Dock ska gudstjänstordningarna uppdateras språkligt och kyrkoordningmässigt och överensstämna med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära så att de är relevanta för sin tid. Kyrkohandboken behöver även uppdateras så att det som sägs och utförs stämmer överens med vad kyrkan lär och praktiserar i övrigt. Det kom till tydligt uttryck i arbetet med kyrkohandboken del II 1987. Hela den revisionsprocess som skedde under 1980-talet, där Nya testamentet kom i ny översättning, evangelieboken kom i ny tappning 1983, psalmboken 1986 samt kyrkohandboken del I 1986 och del II 1987 var del av Svenska kyrkans svar på den stora ekumeniska rörelse och liturgiska förnyelse som skedde i kölvattnet efter Andra Vatikankonciliet 1962–1965. I fallet med kyrkohandboken del II 1987 märks det i form av ganska stora förändringar mellan ordningarna i handboken 1942. En av de tydligaste skillnaderna gäller synen på diakonatet.

Diakonatet har förändrats på många sätt sedan 1987, vilket har behandlats på flera ställen. Skillnaden mellan 1942 års handbok och 1987 års handbok handlar dels om att termen vigning har förtydligats (där det i 1942 års ordning hette att diakonissa invigdes), dels att det har utformats en gudstjänstordning för diakonvigning som del av högmässan i stiftets domkyrka. Detta är grundligt diskuterat i den stora utredning som kyrkohandbokskommittén utförde, som är redovisad i SOU 1985:45, 47–49. Efter det har diakonatet diskuterats som del av den tredade vigningstjänsten och diakonens roll som ämbetsbärare tillsammans med biskop och präst. Svenska kyrkans hållning i dessa frågor har kommit till uttryck bland annat genom biskopsbrevet

Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan (1990), *Att bli präst i Svenska kyrkan* (1994, reviderat 1997) samt *Kallad till diakon och präst* (2014, notera skillnaden i uppräkningsordningen i jämförelse med biskopsbrevet från 1990). Vidare behandlades frågan inför kyrkoordningens införande, vilket bland redovisas i ”Diakonater – från ekklesiologi till pastoral praxis” av Sven-Erik Brodd (*Tro och tanke* 1992:10). Frågan fördes också fram i olika ekumeniska sammanhang, se till exempel antologin *The Ministry of the Deacon* (red. Gunnel Borgegård och Christine Hall bd 1–4, 1999).

Tidigare behandling i kyrkomötet

Under det pågående revisionsarbetet med Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I (KHB I) beslutade kyrkomötet 2014, på förslag av gudstjänstutskottet, att bifalla en motion med förslag om att även kyrkohandbok del II skulle revideras (G 2014:6, KmSkr 2014:20). Utskottet anförde följande som motiv för sitt förslag.

Gudstjänstordningarna för vignings- och mottagningshandlingar är direkt relaterade till huvudgudstjänsten. Att inte justera vigningsordningarna i enlighet med den reviderade kyrkohandbokens första del skulle alltså innebära en klar inkonsekvens för Svenska kyrkans gudstjänster. Det finns inget tydligt uttalat beslut att kyrkohandbok del II ska revideras. Det är viktigt att ett sådant beslut tas så att ingen tveksamhet kan finnas om vad som gäller. Revideringen ska ske efter att kyrkohandbok del I har antagits av kyrkomötet.

När direktiven för KHB I beslutades om av kyrkostyrelsen fastställdes att den revisionen skulle innefatta den allmänna gudstjänsten, särskilda gudstjänstordningar såsom julotta samt kyrkliga handlingar. Kyrkohandbok del II skulle alltså inte ingå i denna revision, vilket innebär att det inte blev en sammanhållen revision med I och II tillsammans. Detta utmärker föreliggande förslag jämfört med 1987 års gudstjänstordningar. Då utgjorde arbetet med del I och II en sammanhållen revision som kyrkomötet 1986 respektive 1987 hade att ta ställning till. I fallet med föreliggande revision kom beslutet att revidera del II när arbetet med kyrkohandbok del I gick mot sitt slutskede. Det innebär att det inte är samma personer som arbetat med revisionerna, till skillnad från 1987 års gudstjänstordningar som reviderades av 1968 års kyrkohandbokskommitté.

När förslaget till 1987 års handbok del II skulle beslutas av kyrkomötet föregicks det av en intensiv debatt i främst evangelisationsutskottet som behandlade ärenden om kyrkans böcker, men även andra utskott debatterade frågorna, som till exempel diakoniutskottet. 32 motioner som rörde handboksförslaget inkom till kyrkomötet 1987. Motionerna behandlade flera olika aspekter av revisionen, där några föreslog en förlängd process, andra handlade om språkliga redigeringar och några behandlade frågan om Svenska kyrkans ämbetsstruktur. Flera motioner behandlade frågan om diakonater.

Kyrkoordningen om kyrkans böcker och användningen av psalmboken

Enligt 10 kap. 2 § punkt 2 kyrkoordningen åligger det kyrkomötet att fatta beslut om Svenska kyrkans böcker. I 18 kap. 1 § räknas Svenska kyrkans gudstjänstböcker upp: Bibeln, Den svenska kyrkohandboken, Den svenska psalmboken, Den svenska evangelieboken och En liten bönbok. Dessa ska som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära antas av kyrkomötet. Bestämmelsen i kyrkoordningens 18 kap. 4 § innebär att psalmer i Den svenska psalmboken får bytas ut mot andra psalmer eller

Utskottets överväganden

Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar anta kyrkostyrelsens förslag till beslut om upphävande av kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet,
2. anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning.

Utskottet instämmer i kyrkostyrelsens bedömning och föreslår att anta de kyrkoordningsändringar som föreslås i skrivelsen.

Kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II, i enlighet med kyrkostyrelsens förslag, med de ändringar som framgår av detta betänkande, att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2024.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag till ändringar i kyrkoordningen som innebär att formuleringen i inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning, ”hela Guds folk” ersätts med ”hela kristenheten”.

Gudstjänstutskottet gläds åt det arbete som har utförts och menar att uppdraget är väl genomfört. Det förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II som föreligger är en konsekvens av kyrkomötets antagande av kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I 2017. Arbetet med en varsam revision av kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II har pågått under fyra år. Utskottet konstaterar att inga motioner föreligger och att läro-nämnden tillstyrker förslaget, förutsatt att vissa ändringar genomförs. Utskottet bejaktar dessa ändringar och föreslår att en av ändringarna leder till en kyrkoordningsändring. Utskottet ser det som värdefullt att förslaget ger utrymme för de olika lokala traditioner som finns och att det ges möjlighet att fira dessa gudstjänster enligt den varierande praxis som finns runt om i stiftet.

Utskottet presenterar ett antal förslag till förändringar i kyrkostyrelsens förslag till kyrkohandbok del II. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till kyrkohandbok del II med de ändringar som gudstjänstutskottet föreslår i detta betänkande, att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2024. I enlighet med uppkommen tradition tas kyrkans handböcker i bruk på pingstdagen. Utskottet föreslår därför ändrat datum för ikraftträdande.

Utskottet har som del av diskussionen om övergripande anvisningar konstaterat vikten av att diakons medverkan benämns. En del av den diskussionen handlade om värdet av att omnämna det karitativa diakonatet särskilt, så att det inte riskerar att förväxlas med ett liturgiskt diakonat. Det ska vara tydligt att det handlar om att diakon ges liturgiska uppgifter.

Utskottet förde en diskussion om hur kyrkohandboken bör förhålla sig till kyrkoordningen och vice versa, om vad som kan sägas referera till kyrkoordningen och om

man kan stryka eller välja valda delar. Diskussionen resulterade i det konkreta förslag som presenteras i utskottets förslag till kyrkomötesbeslut.

Utskottet har behandlat det yttrande som inkom från ekumenikutskottet, som primärt behandlade placeringen av Kyrkans förbön i vigningshandlingarna. I yttrandet framkommer att ekumenikutskottet anser att placeringen inte ska vara fakultativ, som föreslås i läronämndens yttrande. Efter övervägande beslutade utskottet att följa läronämndens förslag om en fakultativ placering av förbönen och därmed bortse från förslaget i ekumenikutskottets yttrande.

Uppsala den 6 oktober 2023

På gudstjänstutskottets vägnar

Roger Olsson, ordförande

Karin Tillberg, sekreterare

Beslutande: Roger Olsson, ordförande, Fredrik Stiernstedt, Anna Rapakko, Fredrik Eriksson, Lisa Tegby, Manilla Nordanstig, Torvald Johansson, Mattias Lundberg, Anders Åkerlund, Anna Lindgren, Sven Milltoft, Anna-Karin Åström, Ann-Charlotte Miller, Elise Solberg och Helén Lindbäck.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Lars G Linder, Sofija Lazic Pedersen, Birgitta Nilsson, Johan Garde, Knapp Anna Eriksson, Lars Jakobsson, Agne Arnesson, Jerker Schmidt, Anne Sörman, Kristina Hyse, och Åsa Öckerman.

Biskoparna Åke Bonnier och Karin Johannesson har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Vi vill reservera oss mot beslutet att inte anta det under utskottsarbetet föreslagna tillägget till anvisningarna i avsnittet gällande biskopsvigning. Vi anser att detta förtydligande tillägg bör finnas med och således stå med i instruktionen inför bön och handpåläggning i den följande gudstjänstordningen.

I anvisningarna: ”Två av assistenterna ska vara biskopar, vilka assisterar ärkebiskopen vid vigningsbön och handpåläggning. Handpåläggningen görs på biskopen electa/electus huvud.” I själva gudstjänstordningen vid vigningsbön och handpåläggning: ”Under ärkebiskopens och de assisterande biskoparnas handpåläggning på BE:s huvud ber ärkebiskopen följande bön för var och en:”

Manilla Nordanstig och Mattias Lundberg

Reservation 2

Jag vill reservera mig mot att följande formulering vid invigning av begravningsplats inte tillfogas i anvisningarna. Jag föreslår tillägg att infogas: Till invigning av begravningsplats kan lämpligtvis inbjudas representanter för trossamfund samt samhällsaktörer att medverka.

Anders Åkerlund

Särskild mening

I kyrkohandboken för Svenska kyrkan del 2, i anvisningarna till biskopsvigning, borde ha införts en skrivning angående förtydligande av de assistenter som bistår ärkebiskopen vid biskopsvigning. Minst två av de assistenter som ärkebiskopen utser bör vara biskopar som är med vid vigningsbönen och handpåläggningen. Detta för att tydliggöra redan gällande praxis i Svenska kyrkan och omfatta allmänkyrklig tradition och samhörighet med flera kyrkor som Svenska kyrkan har starka ekumeniska relationer med. Redan vid kyrkomötet i Nicea år 325 fastslogs det att tre biskopar ska medverka vid vigning av biskop för att tydliggöra att vigningen bejakas av hela kyrkan. Detta finns explicit i SOU 1985:45 s.20 vilket ledde till kyrkohandboken del 2 som antogs 1987 samt finns implicit i kyrkohandboken del 2. Detta bör därför synliggöras i anvisningarna i den nya handboken. Det borde också framgå att handpåläggningen ska ske på biskopen electus/electas huvud och inte på till exempel axlarna.

Johan Garde

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2023:1y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Läronämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Revisionens uppdrag och genomförande

Läronämnden konstaterar att kyrkostyrelsens förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* i hög grad fullföljer de givna direktiven. Förslaget är en varsam revision av *Den svenska kyrkohandboken del II* (1987). Läronämnden menar att förslaget på ett välmotiverat sätt är en vidareutveckling av befintliga gudstjänstordningar. I anslutning till den sammanfattning av direktiven som återfinns i kyrkostyrelsens skrivelse (2023:5) vill läronämnden inledningsvis kommentera revisionens genomförande i relation till det givna uppdraget.

Överensstämmelse med Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Läronämnden konstaterar att det grundläggande skeende som utgör gudstjänstens *ordo* har förtydligats. Liturgin och språkbruket i de båda delarna av kyrkohandboken har harmoniserats så att de står i överensstämmelse med varandra. Likaså har en strävan efter en gemensam teologisk grund för vigningshandlingar och mottagningshandlingar mynnat ut i att flera moment i vigningsgudstjänsterna och mottagningshandlingarna numera är lika för alla.

Överensstämmelse med Bibel 2000

Läronämnden välkomnar att *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* har anpassats till Bibel 2000 och menar att denna anpassning står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Överensstämmelse med kyrkoordningen

Läronämnden konstaterar att den balans mellan ett juridiskt språkbruk och liturgiska formuleringar som har eftersträvats i revisionsarbetet uppnås i förslaget. Då kyrkoordningens formuleringar lyfts in i kyrkohandboken är gudstjänstens språkbruk överordnat det juridiska språkbruket, så till vida att en specifik gudstjänstordnings funktionsduglighet i sitt liturgiska sammanhang tillmäts större betydelse än ett ordagrant återgivande av kyrkoordningen.

I de juridiska formuleringar som återfinns i kyrkoordningen måste entydighet eftersträvas eftersom syftet är att tydligt ange vad som gäller i komplexa situationer. Det liturgiska språkbruket behöver däremot vara rikare eftersom dess syfte är att omtala och tilltala Gud.

Beslutade dokument med ekumeniska och interreligiösa perspektiv

I sitt yttrande över *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* betonade läronämnden att religionsteologisk medvetenhet, interreligiösa och ekumeniska perspektiv hänger

samman med varandra (Ln 2017:1y). Mot den bakgrunden kommer läronämnden särskilt att kommentera bruket av begreppet ”Guds folk”.

G 2023:1
Bilaga 1

Ett mer inkluderande språkbruk

Läronämnden gör bedömningen att språket i förslaget är mer inkluderande än tidigare.

Barnkonsekvensanalys

Läronämnden understryker att det är betydelsefullt att barnets perspektiv beaktas i de gudstjänster som firas enligt de ordningar som återfinns i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II*, även då detta inte uttryckligen anges i instruktionerna.

Centrala teman

Ett trinitariskt perspektiv

I det föreliggande förslaget har skapelseperspektivet stärkts, samtidigt som det hålls ihop med frälsningsperspektivet. När det gäller pneumatologin konstaterar läronämnden att förslaget tydligt betonar den heliga Andens roll i inledningsbönen för mottagande av biskop, samt genom att Andens roll för den enskildas tro och helgelse betonas i inledningsorden till vigningshandlingarna. Vigningen sker i den bedjande församlingens mitt och i kraft av den heliga Anden.

En evangelisk-luthersk öppen folkkyrka

Läronämnden vill påminna om Svenska kyrkans förståelse av vigningstjänstens uppdrag som en förutsättning för den öppna folkkyrkan. Vigningstjänsten innefattar ett ansvar för att kyrkans liv gestaltas i enlighet med dess tro, bekännelse och lära. Mot den bakgrunden konstaterar läronämnden med tillfredsställelse att biskopens tillsynsansvar har förtydligats i den ordning för biskopsvigning som återfinns i förslaget. Därigenom accentueras den balans mellan det episkopala och det lokala som utmärker Svenska kyrkan.

En generell ambition i revisionsarbetet har varit att lyfta fram det allmänna prästdömet, det vill säga den tjänst som vi vigs till i dopet. Varje döpt kristen är kallad och sänd att vittna om vår kristna tro och att bidra till att Guds rike tar gestalt. Denna kallelse och sändning är inte begränsad till de uppdrag som beskrivs som kyrkans vigningstjänst och den omfattar inte endast de uppgifter som många spontant ser som en del av församlingsverksamheten.

Guds folk, Kristi kropp och ett tempel av levande stenar

Bibelns beskrivningar av kyrkan är rika och mångfaldiga. Läronämnden konstaterar att bruket av flera bibliska motiv och en djupare förståelse av kyrkan har betydelse för en väsentlig del av läroutvecklingen inom kyrkosyn, ämbetssyn och liturgi. Detta har varit av avgörande betydelse för den ekumeniska rörelsen. Ett motiv som har kommit till användning i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* är det bibliska begreppet ”ett tempel av levande stenar”. Detta begrepp kompletterar Kristi kropp- och Gudsfolk-motiven.

Begreppet ”Guds folk” är betydelsefullt i dialogen mellan judar och kristna. Därtill är kyrkans användning av begreppet av avgörande betydelse i kyrkans aktiva arbete för att motverka antisemitism. Mot den bakgrunden vill läronämnden särskilt kommentera hur användningen av begreppet ”Guds folk” i det föreliggande förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* förhåller sig till det av kyrkomötet antagna samtalsdokumentet *Guds vägar*.

Begreppet "Guds folk" i ljustet av samtalsdokumentet Guds vägar

I sitt yttrande över förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (Ln 2017:1y) uppmärksammade läronämnden de insikter som samtalsdokumentet *Guds vägar* (2001) innehåller. På motsvarande sätt vill läronämnden uppmärksamma hur formuleringar i förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* förhåller sig till detta samtalsdokument.

I inledningen till föreliggande kyrkohandboksförslag står: "Kallelsen att föra ut evangelium är given åt hela Guds folk". Här används begreppet "hela Guds folk" i bestämd form singular. Formuleringen är hämtad från kyrkoordningens inledning till kapitel 30 som formulerades innan *Guds vägar* antagits. Här finns således en spänning mellan direktiven att både åstadkomma överensstämmelse med kyrkoordningen och att ta hänsyn till beslutade dokument med ekumeniska och interreligiösa perspektiv.

I ljustet av den läroutveckling som skett under de senaste decennierna finns det skäl att i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* nyansera kyrkoordningens formulering med avseende på bruket av begreppet "Guds folk". I *Guds vägar* framhålls att "[s]åväl kristendom som judendom har sin utgångspunkt i det gudsfolk och den historia som de gemensamma heliga skrifterna talar om". Därför behövs en annan formulering i Inledningen än "hela Guds folk", exempelvis "hela kristenheten" eller "alla kristna". Detsamma gäller vigningsmässornas anvisningar och inledningsord, så att det blir tydligt att de som förenas genom dopet är alla kristna.

Formuleringen "I Kristus är vi ditt folk" som återfinns i Vigningsbön och handpåläggning behöver, i ljustet av ovanstående, också förändras. "I Kristus blir vi del av ditt folk" eller "I Kristus tillhör vi ditt folk" skulle bättre kunna svara mot vår kyrkas förståelse.

Gudstjänstordningarna

När det gäller de enskilda gudstjänstordningarna och de därtill hörande anvisningarna i det föreliggande förslaget vill läronämnden anföra följande:

Läronämnden noterar att Allmänna anvisningar för vigningshandlingarna uttrycker den eftersträvade överensstämmelsen med kyrkoordningen och den praxis som utvecklats sedan 1987. I det föreliggande förslaget följer samtliga ordningar för vigningsgudstjänsterna samma mönster och detta mönster följer i sin tur *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*.

Läronämnden noterar med tillfredsställelse den intention som inledningstexten uttrycker, nämligen att hålla samman den kallelse som avser alla döpta med kallelsen till särskild tjänst liksom till andra uppdrag. Det är naturligt att de övergripande anvisningarna för vigningshandlingarna explicit håller samman evangeliets förkunelse i ord och handling, liksom att texten håller samman de tre uppdragen i vignings-tjänsten.

Läronämnden välkomnar att *samtliga vigningsordningar* är tänkta att firas integrerat med högmässa enligt *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*. Detsamma gäller att predikan, som hålls i anslutning till textläsningarna, uttryckligen får karaktären av vinningstal och således binder ihop Ordets gudstjänst med vigningsdelen.

Läronämnden konstaterar att *Den svenska kyrkohandboken del II* (1987) före vigningsbönen i ordningen för biskopsvigningsmässa har en Bön för kyrkan, som nu ersätts av Kyrkans förbön, i enlighet med ordningen för högmässa. Eftersom placeringen av Kyrkans förbön i gudstjänsten påverkar förbörens karaktär och funktion, kan den tillmätas olika teologiska och ekumeniska betydelser. Därför menar läronämnden att det vore värdefullt med en fakultativ placering av Kyrkans förbön i vigningsgudstjänsterna (jfr Ln 1987:1).

När det gäller *biskopsvigningen* bejakar läronämnden den nya formulering som återfinns i inledningstexten till biskopens löften. Här beskrivs biskopens uppdrag som ”ett tecken på kyrkans kontinuitet genom tiderna, dess enhet och världsvida gemenskap”. Detta knyter an till anvisningarnas betoning av värdet av närvaron av internationella och ekumeniska representanter som manifestation av kyrkans enhet.

Läronämnden konstaterar vidare att förslaget på ett nytt sätt inkluderar biskopens tillsyn över det diakonala uppdraget och därmed tillsynsansvaret för både diakoner och präster. Detta återspeglas i formuleringen att ”kyrkan står på de förtrycktas sida” med koppling till diakonens löften. Formuleringen kompletterar och preciserar även formuleringen om barmhärtigheten som blir utövad efter Guds vilja.

Likaså noterar läronämnden att det föreliggande förslaget innefattar en omformulering i förhållande till skapelsen, där Guds folk sägs vittna om Guds väldiga gärningar i allt skapat. Den nya formuleringen knyter väl an till behovet av större ödmjukhet och samtidigt större ansvar när det gäller kyrkans hållning till skapelsen och rådande hot mot klimat och miljö.

När det gäller *präst- och diakonvigningen* ser läronämnden med tillfredsställelse att en gemensam ordning för vigning av präst och diakon utgör handbokens huvudalternativ. De synpunkter som läronämnden anför avser den gemensamma ordningen och berör indirekt också de ordningar som gäller separata präst- och diakonvigningar.

Läronämnden konstaterar att kyrkomötet nu har möjlighet att för första gången anta en kyrkohandbok som stadfäster en praxis som utvecklats när det gäller gemensamma vigningar, särskilt efter antagandet av kyrkoordningen 1999. Läronämnden ser positivt på hur handbokens ordning gestaltar uppdraget som diakon som tydligt integrerat med övriga ämbeten.

Diakonens löften är i hög grad i överensstämmelse med löfterna i 1987 års vigningsordning. I sitt yttrande över förslaget till *Den svenska kyrkohandboken del II* anförde läronämnden att samhällsinriktningen och rättviseperspektiven borde understrykas tydligare i vigningsordningen, liksom att omsorg skulle kunna vara ett bättre ord än barmhärtighet (Ln 1987:1). I linje med detta välkomnar läronämnden formuleringarna i det nu föreliggande förslaget om att diakonen ska stå på de förtrycktas sida och försvara människors rätt. Läronämnden bejakar det något reviderade förslaget med formuleringen att diakonen ska vara ”ett tecken på Guds barmhärtighet”, i stället för ett ”barmhärtighetens tecken”.

När det gäller den första frågan som ställs till diakonkandidater noterar läronämnden att den ligger nära den fråga som återfinns i *Den svenska kyrkohandboken del II* men att ordvalet har ändrats något. I 1987 års handbok talas det om att ”hjälpa dem som behöver er tjänst”. I det föreliggande förslaget talas det om att ”uppsöka och gripa in där din/er tjänst behövs”. Läronämnden bejakar förändringen.

Den andra frågan som ställs till diakonkandidaterna i förslaget rymmer ett explicit omnämnande av diakonens tystnadsplikt som motsvarar frågan som ställs till prästkandidater. Läronämnden bejakar detta förtydligande som överensstämmer med befintlig praxis.

Läronämnden anser att förslagets ordning för *Sändningsmessa/gudstjänst* är ett tydligt uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Där betonas alla döptas sändning, genom det allmänna prästadömet.

Läronämnden vill uppmärksamma att förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* innefattar en ny ordning för *Mottagande av kyrkoherde*. Läronämnden välkomnar att kyrkoherdens herdeuppdrag, tillsynsansvar och teologiska kunskap framhävs. Läronämnden bejakar dessutom att den förbön för kyrkoherden som återfinns i förslaget ska ledas av diakon eller annan person. Detta förtydligar att mottagande av

ny kyrkoherde inte ska misstolkas som en förnyad prästvigning, utan i stället förstås som församlingens välkomnande av en ny herde för församlingen.

Läronämnden konstaterar att kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 framhåller att ordningen för kyrkoherdemottagning står i spänningen mellan å ena sidan kyrkoherdens lokala anställning och å andra sidan kyrkoherdens självständiga tillsynsansvar över pastorat och församlingar, vilket i sin tur relaterar till biskop och domkapitel och hela den världsvida kyrkan. Kyrkoherden har ett tillsynsansvar som han/hon delar med biskopen och utför som biskopens lokala representant. Läronämnden konstaterar att detta innebär att varje mottagande av kyrkoherde i det avseendet alltid också är en installation av kyrkoherden. Mottagande av kyrkoherde kan därför också betecknas som installation av kyrkoherde. Båda alternativen är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Läronämnden konstaterar att de föreslagna ordningarna för *Invigningshandlingar* på ett klagörande sätt uttrycker Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära så till vida att det är tydligt att invigning och ibruktagande vanligen sammanfaller med varandra.

Likaså välkomnar läronämnden de förändringar som har gjorts i ordningen för kyrkoinvigningsmässan. Genom att kyrkklockorna tas i bruk redan i gudstjänstens inledning, medan altaret tas i bruk först vid måltidens början, får gudstjänsten ett mer naturligt flöde. Att den nu föreslagna ordningen dessutom är tydligt anpassad till såväl invigning som återöppnande av kyrkorum är också en förbättring.

Avslutning

Sammantaget anser läronämnden att förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. De påpekanden som läronämnden anför i sitt yttrande har sin grund i att Svenska kyrkans kyrkohandbok ska uttrycka evangeliet så klart som möjligt och vara i överensstämmelse med vår evangelisk-lutherska bekännelse. Det är läronämndens mening att det föreliggande förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* kan antas efter att ovanstående synpunkter och ändringsförslag noggrant har övervägts, framför allt vad gäller bruket av begreppet ”Guds folk”.

Uppsala den 25 augusti 2023

På läronämndens vägnar

Martin Modéus, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Martin Modéus, ordförande, biskop Karin Johannesson, biskop Marika Markovits, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Susanne Rappmann, biskop Sören Dalevi, biskop Eva Nordung Byström, biskop Åsa Nyström, biskop Erik Eckerdal, biskop Andreas Holmberg, Teresa Callewaert, Ninna Edgardh, Eva-Lotta Grantén, Marta Axner Ims, Håkan Möller, Mikael Winnige, Johannes Zeiler.

Biskop Johan Tyrberg och Jesper Svartvik har deltagit i läronämndens överläggningar men var inte närvarande vid beslutstillfället.

Kyrkomötet
Kyrkorättsnämndens yttrande 2023:6y

Övriga ändringar och rättelser

Kyrkorättsnämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4 *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*, avsnitt sex: *Övriga ändringar och rättelser*

I denna del av skrivelsen föreslås att kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet, ska upphävas och upphöra att gälla vid utgången av 2023, då den numer saknar betydelse. Detta på grund av att bestämmelsen avser en provöversättning som sedermera har ersatts av en ny bestämmelse avseende den slutförda översättningen till lulesamiska (se SvKB 2004:5). Det noteras också att de delar av bestämmelsen som avsåg översättning av Nya testamentet till nordsamiska utmönstrades genom kyrkomötesbeslut 2019 (se SvKB 2019:13).

Kyrkorättsnämnden framhåller att kyrkomötets beslut (SvKB 2019:13) om ändringar i kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet följaktligen också bör anses sakna betydelse och därmed ska upphävas, vilket inte beaktats i skrivelsen.

Vidare föreslår kyrkostyrelsen i skrivelsen – under förutsättning att kyrkomötet fattar beslut om *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* – att korrektur- och konsekvensändringar ska göras i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning, så att benämningen *Den svenska kyrkohandboken II* ändras till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* samt att *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* återges i sin korrekta benämning genom införandet av ordet ”del”. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Kyrkorättsnämnden noterar att skrivelsens förslag inte återger den ursprungliga lydelsen av kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning. Skrivelsen återger däremot den nu gällande lydelsen av bestämmelsen, som tillkom genom Kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkomötets beslut om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning (SvKB 1999:2) (SvKB 2017:15).

Kyrkorättsnämnden har utifrån sitt granskningsuppdrag inget att erinra mot förslagen i kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4 *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*, avsnitt sex: *Övriga ändringar och rättelser*. Kyrkorättsnämnden vill dock uppmärksamma utskottet på vad nämnden också anför i sitt yttrande Kn 2023:7y, att skrivelsens förslag inte synes omfatta upphävande av det tillägg till kyrkohandboken del II som beslutades av kyrkomötet 2011, avseende aktualiserande av tystnadsplikten i vigningsslöftena i kapitlet om Prästvigningsmessa och Diakonvigningsmessa. Beslutet genererade Kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkohandboken (SvKB 2011:5) som, under förutsättning att kyrkomötet fattar beslut om *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II*, blir obsolet i dess helhet och därmed bör upphävas.

Uppsala den 31 augusti 2023

På kyrkorättsnämndens vägnar,

Roberth Krantz, ordförande

Heidi Stenberg, sekreterare

Närvarande och beslutande: Roberth Krantz (ordförande), Anna-Lena Järvstrand, Charlotta Lind, Mats Törnered, Margareta Nisser-Larsson, Margareta Andersson, Mattias Benke, Sten Janson och biskop Susanne Rappmann.

Kyrkomötet
Kyrkorättsnämndens yttrande 2023:7y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Kyrkorättsnämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Enligt kyrkoordningen beslutar kyrkomötet om Svenska kyrkans gudstjänstböcker. En revision av *Den svenska kyrkohandboken del II* föreligger och läggs fram till kyrkomötet för beslut som *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II*. Från och med det datum som *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* enligt kyrkomötets beslut ska tas i bruk ersätter den *Den svenska kyrkohandboken del II*, detta i enlighet med övergångsbestämmelsen till kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkoordningen (SvKB 2017:14). Kyrkostyrelsen föreslår att *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* ska användas i gudstjänster från och med den 1 januari 2024.

Kyrkorättsnämnden ska enligt 4 kap. 1 a § kyrkomötets arbetsordning yttra sig över förslag till ändringar i kyrkoordningen och i andra bestämmelser som beslutas av kyrkomötet som finns i en skrivelse från kyrkostyrelsen eller kyrkomötets presidium eller i en motion. Förslaget i kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5 har inte bedömts kräva några kyrkoordningsändringar, men är ändå att se som förslag till kyrkomötesbeslut om bestämmelser då beslut av detta slag blir utfärdade som Svenska kyrkans bestämmelser (SvKB).

Kyrkorättsnämnden har utifrån sitt granskningsuppdrag inget att erinra mot förslaget i kyrkostyrelsens skrivelse 2023:5. Kyrkorättsnämnden noterar dock att skrivelserns förslag inte synes omfatta upphävande av det tillägg till kyrkohandboken del II som beslutades av kyrkomötet 2011, avseende aktualiserande av tystnadsplikten i vigningslöftena i kapitlet om Prästvigningmessa och Diakonvigningmessa. Beslutet genererade Kyrkomötets beslut om ändringar i kyrkohandboken (SvKB 2011:5) som, under förutsättning att kyrkomötet fattar beslut om *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II*, blir obsolet i dess helhet och därmed bör upphävas. Inte heller i kyrkostyrelsens skrivelse 2023:4 *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*, avsnitt sex: *Övriga ändringar och rättelser*, där övriga korrektur- och konsekvensändringar till följd av eventuellt beslut om *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* behandlas, har detta uppmärksammats, vilket kyrkorättsnämnden påpekat i sitt yttrande Kn2023:6y.

Uppsala den 31 augusti 2023

På kyrkorättsnämndens vägnar,

Roberth Krantz, ordförande

Heidi Stenberg, sekreterare

Närvarande och beslutande: Roberth Krantz (ordförande), Anna-Lena Järvstrand, Charlotta Lind, Mats Törnered, Margareta Nisser-Larsson, Margareta Andersson, Mattias Benke, Sten Janson och biskop Susanne Rappmann.

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets yttrande 2023:3y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Till gudstjänstutskottet

Ekumenikutskottets yttrande över KsSkr 2023:5 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Ekumenikutskottet uppskattar läronämndens omsorg om att begreppet *Guds folk* används nyanserat, i samklang med samtalsdokumentet *Guds vägar*.

Utskottet uppskattar också att närvaro av ekumeniska gäster förutsätts i anvisningarna för biskopsvigning och betonas i anvisningarna för mottagningshandlingar. Möjligen borde ekumeniska gästers närvaro förutsättas även vid mottagande av biskop.

Utskottet betraktar dock placeringen av kyrkans förbön i förslaget som betänklig. Bönen placering påverkar dess funktion, och med föreslagen placering blir det enbart en allmän kyrkans förbön.

I såväl dokumentet *Dop Nattvard Ämbete* (Kyrkornas världsråd, 1982) som i flera kyrkors då aktuella strävanden att förnya vigningsordningar syftade till att alltmer uttrycka att vigningar till biskop, präst och diakon är hela kyrkans bönehandling – i enlighet med såväl vad som kan utläsas ur material från den tidiga kyrkan som ur reformationstida källor. För att väl förvalta detta ”ekumeniska kapital” utformades vigningarnas centrala del enligt 1987 års kyrkohandbok II med följande inbördes ordning:

- ◆ Löftena (inledningsord, frågorna, försäkran)
- ◆ Credo
- ◆ Kyrkans förbön (vid biskopsvigning istället ”Bön för kyrkan”)
- ◆ Psalm
- ◆ Vigningsbön med handpåläggning
- ◆ Mottagandet

Det framgår av handbokscommitténs motiveringar i SOU 1985:45 att förbönens plats ansågs vara en viktig del av att, på allmänkyrkligt vis, viga genom bön och handpåläggning. Det är inte biskopen som viger utan kyrkan, som gemensamt ber om Anden.

I föreliggande förslag till kyrkohandbok II är ordningen annorlunda vad gäller förbönen:

- ◆ Löftena
- ◆ Frågorna
- ◆ Försäkran
- ◆ Credo
- ◆ Psalm
- ◆ Vigningsbön och handpåläggning
- ◆ Mottagande och sändning
- ◆ Kyrkans förbön

Utan att det vare sig, vad vi kunnat se, motiverats övertygande i kyrkostyrelsens skrivelse eller att ekumeniska samråd genomförts föreslås alltså att detta ”ekumeniska

kapital” delvis växlas bort. Läronämndens yttrande 2023:1y, s. 3, sista stycket, efterlyser en fakultativ placering av kyrkans förbön. En sådan skulle innebära att bortväxlingen *inte behöver* göras men att den likväl *kan* göras.

Ekumenikutskottet finner det av ekumeniska skäl angeläget att i detta avseende behålla den allmänkyrkliga ordning som kommer till uttryck i 1987 års kyrkohandbok del II och som ännu är pneumatologiskt och ecklesiologiskt (läran om Anden respektive kyrkan) betydelsefull för bland annat erkännande av vigningars giltighet.

Uppsala den 5 oktober 2023

På ekumenikutskottets vägnar

Katarina Glas, ordförande

Magnus Evertsson, sekreterare

Beslutande: Katarina Glas, ordförande, Gun Eriksson, Klas Corbelius, Agneta Brendt, Ulla Löfven, Christian Bonde, Ulla Birgersdotter, Eva-Maria Munck, Åsa Felix Everbrand, Lars-Ivar Ericson, Madelaine Erlandsson Starwing, Jan-Åke Isaksson, Mona Olsson, Håkan Sunnliden och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Edvina Palmcrantz, Yvonne Stålnacke, Peter Weiderud, Johan Linnman, Josefine Carlsén, Inge-Bert Täljedal, Gudrun Wängelin Lernskog, Johan Hjertén, Marja Hillerström, Birgitta Axelsson Edström, Margareta Karlsson och Kerstin Rossipal.

Biskoparna Sören Dalevi och Erik Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2023:14y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Läronämndens yttrande över gudstjänstutskottets betänkande 2023:1 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II

Läronämnden noterar med tillfredsställelse att förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* är justerat i enlighet med de synpunkter och ändringsförslag som gavs i Ln 2023:1y. Övriga ändringsförslag som ges i betänkandet står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Det är därmed läronämndens mening att det föreliggande förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II* kan antas av kyrkomötet.

Uppsala den 31 oktober 2023

På läronämndens vägnar

Martin Modéus, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Martin Modéus, ordförande, biskop Karin Johannesson, biskop Marika Markovits, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Susanne Rappmann, biskop Sören Dalevi, biskop Eva Nordung Byström, biskop Åsa Nyström, biskop Erik Eckerdal, biskop Andreas Holmberg, Teresa Callewaert, Ninna Edgardh, Jesper Svartvik, Mikael Winnige och Johannes Zeiler.